

ABDU'L-HAMÎD CÛDE ES-SAHHÂR VE EŞ-ŞÂRİ'U'L-CEDÎD ADLI ROMANI

Ahmet Kâzım Ürün*

ÖZET

Modern Mısır romancılarından Abdu'l-Hamîd Cûde es-Sahhâr, eş-Şâri'u'l-Cedîd adlı romanında, yirminci yüzyıl Mısır'ında yaşanan kuşak çatışmasını, değişen aile yapısını işler. Tâhâ Huseyn ve el-Menfalûtî gibi kendisinden önceki yazarlardan etkilen es-Sahhâr, diğer romanlarına nazaran bu romanında daha başarılı bir çizgi izlemiştir. Büyük ölçüde Tâhâ Huseyn'in Şeceretu'l-Bu's adlı eserinden yararlanan es-Sahhâr, kurgu ve roman tekniği bakımından çağdaşı Necîb Mahfûz kadar başarılı değildir.

Anahtar Kelimeler: Roman, Modern Mısır Romanı, eş-Şâri'u'l-Cedîd

ABSTRACT

One of the Modern Egyptian Novelists Abdu'l-Hamîd Cûde es-Sahhâr dwells on the generation gap and the changing family structure in his novel called eş-Şâri'u'l-Cedîd in twenty century Egypt. es-Sahhâr being under the impression of writers such as Tâhâ Huseyn and el-Menfalûtî was more successful in his novel in comparison with his other achievements. es-Sahhâr deriving relatively much benefit from the achievement of es-Sahhâr by the name of Şeceretu'l-Bu's is not as successful as Necîb Mahfûz regarding the techniques of plot and form

Key Words: Novel, Modern Egyptian Novel, eş-Şâri'u'l-Cedîd

Modern Mısır romanının önde gelen simâlarından Abdu'l-Hamîd Cûde es-Sahhâr, 1913 yılında, zengin bir ailede tüccar bir babanın oğlu olarak dünyaya gelir. İlk öğrenimini, kardeşi Ahmed ve Sa'îd'le beraber el-Cemâliye İlk Öğretim Okulu'nda yapar(1921-1926). Daha on yaşında iken futbolun yanı sıra sinema ve tiyatroyla ilgilenmeye başlar. Liseyi, Necîb Mahfûz'un da talebesi olduğu I. Fuâd Lisesi'nde tamamlayan es-Sahhâr, her akşam babası tarafından "Selamlık" diye adlandırılan özel bir odada,

* Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Öğretim Üyesi.

arkadaşlarının da katılımıyla düzenlenen gece okuma sohbetlerine katılır. es-Sahhâr, Tâhâ Huseyn'in *el-Eyyâm* gibi eserlerinin yanı sıra dinî kitapların da okunduğu bu gecelerde pek çok şey öğrenme fırsatını yakalar. Bu tür okuma sohbetlerinin bir bölümüne, okuyucu olarak katılmaktaydı. Kendisine el-Vâkidî'nin *Futûhu's-Şâm* adlı eserini okuma görevi verildiğinde kendinden yaşça büyüklerin bulunduğu bir toplulukta bir misyonu icra etmenin gururunu yaşar. 1936 yılında İktisat Fakültesi son sınıf öğrencisiyken evlenen ve hemen akabinde Doğu Abbâsiyye'ye taşınan es-Sahhâr, iki yıl sonrasında babasını kaybeder. Kamuda Hava Kuvvetlerinde mütercim olarak meslek hayatına başlayan es-Sahhâr, genel müdür oluncaya kadar çeşitli yerlerde görev yapar. 1974 yılında vefat eder¹.

Okuduğu ilk hikayenin, Mahmûd Teymûr'un "Yuhfazu fi Şubbâki'l-Busta/Posta Kutusunda Korunur" hikayesi olduğunu söyleyen es-Sahhâr, üniversite yıllarında el-Mâzinî ile tanıştığını, kendisinden çokça istifade ettiğini belirtmektedir²

Yazar, ilk hikayesini³ yazmak üzere kalemi eline aldığı anda, o güne kadarki edebî birikimin kaynağını üç başlıkta toplamaktadır: Batı dillerinden tercüme edilmiş romanlar, Mısır'ın önde gelen romancı ve hikayecilerin eserleri, lise ve üniversitede müfredat kapsamında okutulan yabancı romanlar⁴. Duygusal ve etkili üslûbuyla, Necîb Mahfûz gibi pek çok yazarı etkileyen Mustafâ Lutfî el-Menfalûtî, es-Sahhâr'ı da etkilemiş ve onda derin izler bırakmıştır⁵.

es-Sahhâr, aralarında 1988 Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görülen Necîb Mahfûz, Âdil Kâmil, el-Bedevî, Yûsuf es-Sibâ'î, İhsân 'Abdu'l-Kuddûs, eş-Şarkavî ve Muhammed 'Abdu'l-Halîm 'Abdullah'ın da bulunduğu ikinci kuşak mensubudur.⁶ İkinci kuşak yazarların edebî şahsiyetlerinin oluşmasında, Tâhâ Huseyn, 'Akkâd ve Heykel gibi birinci kuşak yazarların etkisi büyüktür. Bu kuşağın temayüz eden özellikleri arasında şunları sayabiliriz:

¹ Sa'îd Cûde es-Sahhâr, *A'lâmu'l-Fenni'l-'Arabî*, I-II, Mektebet Mısır, Kahire (tarihsiz), c.I, s.68; Abdu'l-Hamîd Cûde es-Sahhâr, *Suver ve Zikrayât*, Mektebet Mısır, Kahire 1989, s. 176.

² Abdu'l-Hamîd Cûde es-Sahhâr, *Suver ve Zikrayât*, s. 179 ve sonrası.

³ İlk hikayesi, "Raculu'l-Beyt/Evin Adamı", er-Risâle dergisinde yayımlanır. Abdu'l-Hamîd Cûde es-Sahhâr, *Suver ve Zikrayât*, s. 180.

⁴ Abdu'l-Hamîd Cûde es-Sahhâr, *el-Kıssa min Hilâl Tecâribî ez-Zâtiyye*, Mektebet Mısır, Kahire (tarihsiz), s.3; Abdu'l-Hamîd Cûde es-Sahhâr, *Suver ve Zikrayât*, s. 175.

⁵ Abdu'l-Hamîd Cûde es-Sahhâr, *el-Kıssa min Hilâl Tecâribî ez-Zâtiyye*, Mektebet Mısır, Kahire (tarihsiz), s.5.

⁶ Necîb Mahfûz, *Etehaddes İleykum*, Dâru'l-'Avde, Beyrut, 1977, s.128-129; Roman ile çağdaş Arap ve Mısır romancılığı üzerine görüşleri için bkz. *Aynı eser*, s.20-21,135-136; Abdu'l-Hamîd Cûde es-Sahhâr, *Suver ve Zikrayât*, s. 114.

Öncesine nazaran daha özgün bir edebiyat, toplumsal konulara karşı duyarlılık, aydın kesimin yanı sıra alt kesimin de anlayabileceği sade bir dil.

Gâlî Şukrî, hikaye ve roman sanatındaki akımların, dört başlıkta incelenebileceğini ve buna göre Mahmûd Teymûr, Mahmûd el-Bedevî, es-Sahhâr ve Servet Abâza'nın "geleneksel akım"ı temsil ettiklerini ileri sürer. Ona göre "geleneksel akım", romantizm ve klasizmi içermektedir⁷.

Eşinin ziynet eşyalarını satıp " Lecnetu'n-Neşr li'l-Câmî'iyyin/ Üniversiteliler Yayın Komitesi"ni kuran es-Sahhar⁸, Necîb Mahfûz'la hem meslekî hem de kişisel arkadaşlık kurmuş ve kardeşi Sa'îd es-Sahhâr'la birlikte, onun eserlerinin yayımlanmasında büyük katkıları olmuştur.⁹

I. Fuâd Lisesi öğrencisiydim. Necîb Mahfûz da aynı okuldaydı. İkimiz de futbola düşkündük. İkimiz de el-Abbâsiyye'de oturuyorduk. Arkadaşlarım onun arkadaşlarıydı. Ancak biz hiç karşılaşmamıştık. Bir arkadaşımın yakının cenazesine gitmiştim. Kabristana giderken arkadaşım Necîb Mahfûz'la beni tanıştırdı. O anda herkes ölümü ve yokluğu düşünürken, biz cenazeyi unutup edebiyat üzerine sohbet daldık. Cenazeyi defnettikten sonra sohbetimize devam ettik. Daha sonra da onunla "Fîşâvî" ve "Urabî" Kahvelerinde görüşmeye başladık¹⁰.

Pek çok yönden Necîb Mahfûz'la benzerlik arz eden 'Abdu'l-Hâmîd Cûde es-Sahhâr, onun gibi önce tarihî, sonra da toplum gerçeklerini konu edinen romanlar kaleme almıştır. Ayrıca dinî içerikli¹¹ pek çok eser veren es-Sahhâr'ın bu tür dışındaki eserlerini türlerine göre kronolojik olarak şöyle sıralayabiliriz:

Hikayeleri: *Ahmes Batali'l-İstiklâl* "Ahmes, İstiklâl Komutanı" (1943), *Emîret Kurtubâ* "Kurtuba Emiresi" (1949), *en-Nikâbu'l-Ezrak* "Mavi Örtü" (1950) *Kal'atu'l-Abtâl* "Kahramanlar Kalesi"(1954), *el-Mustanka* "Bataklık" (1957), *Ve Kâne Mesâ'u* "Ve Sonunda Akşam Oldu" (1958), *Cisru's-Şeytân* "Şeytan Köprüsü" (1962), *en-Nisfu'l-Aher* "Diğer Yarısı" (1964), *es-Suhulu'l-Beyd* "Ak Ovalar" (1965), *el-Hafîd* "Torun" (1974)

⁷ Diğerleri, "gerçekçi akım", "tabirî akım" ve "tecrîdî akım"dır. Gâlî Şukrî, 'Ankâu Cedîde, *Sirâ'u'l-Ecyâl fi'l-Edebi'l-Mu'âsir*, el-Hey'etu'l-Mısriyyetu'l-Âmme li'l-Kitâb, Kahire 1993, s.127.

⁸ Abdu'l-Hamîd Cûde es-Sahhâr, *Suver ve Zikrayât*, s. 187.

⁹ Nitekim, Necîb Mahfûz, Hemsu'l-Cunûn'daki hikayelerin kendisi tarafından değil, 'Abdu'l-Hamid Cevdet es-Sahhâr tarafından seçildiğini ifade etmektedir. Cemâl el-Gîtânî, *Necîb Mahfûz Yetezeker*, Dâru'l-Mesira, Beyrut, 1980, s.38,100.

¹⁰ Abdu'l-Hamîd Cûde es-Sahhâr, *Suver ve Zikrayât*, s. 184.

¹¹ Onun eserlerindeki din teması konusunda bkz. Safvet, Yûsuf Zeyd, *et-Teyyâru'l-İslâmî fi Kısas 'Abdi'l-Hamîd Cûde es-Sahhâr*, el-Heyetu'l-Mısriyyetu'l-Âmme li'l-Kitâb, Kahire 1985.

Seçme Hikayeleri: Fî'l-Vazîfe “Görevde” (1944), *Hemezâtu's-Şeyâtîn* “Şeytanın Vesveseleri” (1946), *Sada's-Sinîn* “Yılların Yankısı”(1953) *Leyle Âsîfa* “Fırtınalı Gece” (1963)

Romanları: Fî Kâfileti'z-Zemân “Zaman Kafilesinde” (1947), *eş-Şâri'u'l-Cedid* “Yeni Cadde” (1952), *el-Hasâd* “Harman” (1959),

Roman türündeki eserlerinden *Fî Kâfileti'z-Zemân*, *en-Nikâb* ve *eş-Şâri'u'l-Cedid* toplumsal içerikli dir. es-Sahhâr'ın, *Fî Kâfileti'z-Zemân*'da Tâhâ Huseyn'in *Şeceretu'l-Bu's*¹² adlı eserinden etkilendiği gözlenir. Ancak Nevfel'in de dediği gibi, es-Sahhâr, sanatsal özellikler bakımından Tâhâ Huseyn kadar başarılı değildir.¹³ Eserde, adından da (Zaman Kafilesinde) anlaşılacağı üzere, birbirini takip eden kuşaklar ele alınmıştır. Ancak, burada aileyi kimi detaylara inerek tanıtan es-Sahhar, sadece zaman ve mekan değişimlerine paralel olarak gelişen olaylara değinmekle yetinir. *Şeceru'l-Bu's* takinin aksine yalın olarak gençlerin ihtiyarlaşması, torunların da yetişkin birey olmaları ele alınır. Oysa Huseyn, çevrenin etkisi, kalıtımın yeni kuşağın oluşmasındaki etkileri ve ailedeki gelişim sürecini gözler önüne sermektedir.

Şeceretu'l-Bu's, kuşakları ele alan ilk Mısır “kuşak romanı” olup, bu alanda 'Abdu'l-Hamîd Cevde es-Sehhâr'ın *Fî Kâfileti'z-Zemân* (“Zaman Kafilesinde”, 1947) ve Necîb Mahfûz'un *Beyne'l-Kasrayn* (“İki Saray Arasında”, 1956), *Kasru's-Şevk* (“Arzu Sarayı”, 1957) ve *es-Sükkeriyye* (“Şekerleme”, 1957)'sinden oluşan ünlü roman üçlemesine öncülük yapmıştır. Necîb Mahfûz'un bizzat kendisi, Üçlemesinin *Şeceretu'l-Bu's'a* çok şey borçlu olduğunu ifade eder¹⁴. Ancak ne es-Sahhâr, ne de Huseyn, kurgu bakımından Mahfûz'un seviyesine ulaşabilmiştir¹⁵

¹² Tâhâ Huseyn, en ciddi roman çalışması olarak değerlendirilen *Şeceretu'l-Bu's* (“*Keder Ağacı*”, 1944) adlı romanda bir ailenin üç kuşak boyunca tarihini takip ederek ondokuzuncu yüzyılın sonları ile yirminci yüzyılın başlarında Mısır'ın sosyal hayatındaki tedrici değişmeyi ve bu değişimin aile yaşamını nasıl etkilediğini başarıyla ortaya koyar. Rahmi Er, *Modern Mısır Romanı* (1914-1944), Kasım 1997, s.242.

¹³ Yûsuf Hasan Nevfel, *el-Kıssa ve'r-Rivâye Beyne Cil Tâhâ Huseyn ve Cil Necîb Mahfûz*, Dâru'n-Nahdati'l-'Arabiyye, Kahire 1977, s.176.

¹⁴ Aynı eser, s.242; Hamdî Sakkût, *The Egyptian Novel*, s.100; Sason Somekh, *The Changing Rhythm*, London 1973, s.31.

¹⁵ Muhammed Mahmûd 'Abdu'r-Râzık, “Necîb Mahfûz fî Sohbet Tâhâ Huseyn”, *'Alemlu'l-Kitâb*, el-Hey'etu'l-Misriyyetu'l-'Amme li'l-Kitâb, Kahire, (tarihsiz), s.55; Brugman, J., *An Introduction To the History of Modern Arabic literature in Egypt*, Leiden, 1984 s. 301.

Yazarın çalışmamıza konu olan *eş-Şâri'u'l-Cedîd* adlı eseri de kuşak çatışmasını eler alır. Mahfûz'un *es-Sülâsiyye*'si hacminde olan bu eser, ondan daha geniş bir zaman dilimini içerir¹⁶.

Romanın konusunu kısaca şöyle özetleyebiliriz:

1900 yılında, Yunus ve eşi Fâtıma, İskenderiye'nin kenar semtlerinin birinde küçük bir ev satın alırlar. Yunus, Mısır'da ilk tren kullanan (makinist) kişidir. Yeni bir ev aldığı için mutludur. Ancak eşi sokak arasanda bir ev istemediğinden buna sevinmez. Yunus, evi almadan önce şehrin planını gördüğünü ve evin önünden geniş bir caddenin geçeceğini ve dolayısıyla evin önünün açılacağını söyleyerek onu ikna etmeye çalışır. Sonunda aile bu eve taşınır. Yunus'un kızları ve damatları bir katta, kendisi, eşi ve küçük oğlu ikinci katta, diğer oğlu Ali ve onun eşi Safiye ile çocukları, üçüncü katta otururlar. Hassân, siyasete ilgi duymaktadır. Birinci Dünya Savaşı çıktığında, Hassân, Türk ve Alman ordularıyla birlikte Mısır'a gelip İngiliz işgal kuvvetlerini Mısır'dan kovmak arzusuyla Türkiye'ye gider.

Aile bireylerinin her birinin kendine özgü özellikleri vardır. Kızların yegane dertleri, yemek ve eşlerini memnun etmektir. Safiye, yaşadığı ortamdan farklı bir yerden gelmiştir. Tüccar bir ailenin kızıdır. Dolayısıyla çocuklarının eğitimine önem vermektedir.

Yunus ölür. Eşi Fâtıma, Hassân'ın yolunu gözler. Ali, evin ve çocukların geçimini karşılamak için var gücüyle çalışır. Ancak kazandığı çok sınırlıdır. Safiye ona yardım etmeye çalışır. Safiye'nin kardeşi Celîle, Baha ile evlenir. Bu evlilikle Baha'nın bahtı açılır ve kısa zamanda zengin olurlar.

Birinci Dünya Savaşı sona erer. İngilizler galip gelirler. Anne, oğlu Hassân'ın yolunu gözler. Günün birinde Hassân döner, ancak ideallerini kaybetmiş, İngiliz, Alman ve Türklere ateş püskürmektedir. İçki müptelası olmuştur. Anne, oğlunu dört gözle beklerken böylesi bir olumsuzlukla karşılaşacağını tahmin etmiyordu. Ali, çocuklarının eğitim masraflarını karşılayabilmesi için evdeki hissesini satmak ister. En büyük oğlu Lebîb, kardeşlerinin eğitimleri konusunda babasına destek olabilmek için çalışmak zorunda kalır. Hukuk Fakültesi'ne giren Zekerîyya, avukat olur. Halid, pilot olur. Celâl, Hukuk, Sa'îd Tıp, Yahya ise İktisat Fakültesi'ne girer. Halit, dayısının kızı; Celâl, Kahire'deki bir komşu kızı; Doktor Sa'îd, Diş Hekimliği Fakültesi'nden bir kızla evlenir.

¹⁶ Seyyid Hâmîd en-Nessâc, *Bânûrâma'r-Rivâyeti'l-'Arabiyyeti'l-Hadîsa*, Mektebet Gaîb (İkinci Baskı), Kahire, 1985, s.75; Yûsuf Hasan Nevfel, *el-Kissa ve'r-Rivâye Beyne Cîl Tâhâ Huseyn ve Cîl Necîb Mahfûz*, s.176.

Yahya, Kahire’de özgür bir hayat yaşamaya başlar. Gece hayatına bulaşır, dansözlerle gününü gün etmeye çalışır. Bütün çocuklar evin önünden yeni caddenin geçmesini, arabalarını evin önüne park etmeyi ve güzel kızların önlerinden geçmesini temenni ederler. Doktor Sa’id, evlendikten sonra eşinin hasta olduğunu anlar. Ameliyat başarılı geçer. Doktor Sa’id, mesleğinde ihtisas yapmak üzere İngiltere’ye gider. Mısır’da bıraktığı eşi hastalanır ve ayrılığa daha fazla dayanamaz, Sa’id’ten gelmesini ister. Londra, Paris ve Roma’dan pek çok hediye ile Mısır’a dönen Doktor Sa’id, limanda karalar giyinmiş kardeşlerinden acı haberi duyar. Eşi ölmüştür¹⁷.

Eser, yirminci yüzyılın ilk yıllarından (Birinci Dünya Savaşı’ndan önce) 1952 yılına kadarki dönemde vuku bulan modern Mısır’ın siyâsî ve sosyal tarihini günümüze aktarır. Zamanın akışı içerisinde sürüp giden olaylar, bir bir romana konu olur. Ebeveynlerdeki monoton hayatın çocuklarda ve torunlarda nasıl kaçınılmaz bir şekilde değiştiği anlatılır. Bu roman, belki de 23 Temmuz 1952 ihtilaline karşı yazılmış ilk romandır. Muhtemelen 23 Temmuz’dan önce kaleme alınmıştır.¹⁸

eş-Şâri’u’l-Cedîd adlı roman, orta sınıf bir Mısır ailesinin üç kuşak günlük yaşamlarının kronolojik bir özetidir. Birinci kuşak, bir tren istasyonunda şoför olarak çalışan aile reisi Yunus ve kendisine bakmakta olduğu bir ev hanımı olan eşi Fâtıma, aile reisi tarafından “öküzler” olarak adlandırılan erkek çocukları ve “inekler” olarak adlandırılan kızları. Yunus vefat ettiğinde, kızları yerde cansız yatan babalarının cesedi etrafında toplanırlar. Azize, cebinden para cüzdanını çıkarırken, Züheyra, parmağından yüzüğünü çıkarır. Süreyya, saatine el koyar. Hatta elbiselerini dahi alırlar.

Odada sadece Yunus’un cenazesi ve kızları kaldı. Azize hemen babasının yanına yaklaştı, elini iç cebine doğru uzattı ve para cüzdanını aldı. Onu kendi cebine koydu. Züheyra sakın bir şekilde elini uzattı ve babasının parmağındaki yüzüğü çıkarttı. Süreyya da saatini aldı. Sonra her birisi eline ne geçirdilerse onu almaya çalıştılar. Sanki Yunus bir düşman askeri idi ve onlar da onun bıraktığı ganimetleri topluyorlardı. Fatma ağlayarak odaya girmemiş olsaydı kız kardeşler arasında ganimet paylaşımı konusunda neredeyse kavga çıkacaktı¹⁹.

Romandaki olaylar, daha çok Mısır’ın başkent Kahire’den sonra ikinci büyük şehri olan ve Akdeniz kıyısında bulunan İskenderiye’nin kenar semt-

¹⁷ ‘Abdu’l-Hamîd Cûde es-Sahhâr, *eş-Şâri’u’l-Cedîd*, Dâr Mısır li’t-Tibâ’a (Üçüncü Baskı), Kahire (tarihsiz); ‘Abdu’l-Hamîd Cûde es-Sahhâr, *el-Kıssa min Hilâl Tecâribî ez-Zâtîyye*, s.28-30.

¹⁸ Ali B. Jad, *Form and Technique in the Egyptian Novel 1912-1971*, 1983 Londra, s.213.

¹⁹ ‘Abdu’l-Hamîd Cûde es-Sahhâr, *eş-Şâri’u’l-Cedîd*, s. 51.

lerinin birinde gerçekleşmektedir. Çocukların üniversite öğrenimlerini yaptıkları Kahire, olayların geliştiği ikinci şehirdir. Başlıca mekanları, İskenderiye'nin bir kenar semtinin dar sokakları, Sa'îdî Kahvesi, sahil, meyhane, Kahire'de ise üniversite, gazino ve ev olarak sıralayabiliriz.

Roman kahramanlarının ikamet ettiği İskenderiye'deki kenar semt, yoksul yerli köylülerle, sonradan buraya yerleşen Sa'îdiler arasındaki kavgalara sahne olmaktadır. Ancak bu kavgalarda fizik gücü bakımından üstün olan Sa'îdiler, hep galip gelmişlerken akıllı ve kurnaz olan yerlilerin manevra kabiliyetleriyle mağlup duruma düşmektedirler²⁰.

Romanda birden fazla temel düşünce öne çıkmaktadır. Maddî sıkıntılarla boğuşan tipik bir Mısırlı ailenin mücadele azmi ve Birinci Dünya Savaşı sırasında işgal edilen Mısır ve İskenderiye'deki İngiliz askerlerine karşı gösterilen ulusal direniş. es-Sahhar, din ayrımı yapmaksızın bütün Mısırlıları bu direnişte birleştirir. İskenderiye, Hıristiyan nüfusun da yaşadığı bir yerleşim birimidir. Romanda, adından Hıristiyan olduğu anlaşılan Necro da İngiliz işgal güçlerine karşı bir tepki göstermek ister. Zekeriyâ'dan İngilizce kız kelimesinin ne anlama geldiğini öğrenen Necro, her defasında gördüğü İngiliz askerine "girl/kız" diye sesleniyor, bir taraftan da parmaklarını toplayıp öpüyordu. Bunu duyan İngiliz askerini peşinden sürükleyip yıkık bir eve götürüyor orada sakladığı bir sopayla onu öldürüyordu.²¹

eş-Şâri'u'l-Cedîd'in şahıs kadrosu, 1. kuşağı temsil eden baba Yunus ve anne Fâtıma; ikinci kuşak olarak önümüze çıkan, çocukları, Ali, Hassân, Züheyra, Azize, Zeynep, Süreyya, Hamîde ve nihayet belirgin bir şekilde farklılaşmaların çözümlerinin öne çıktığı üçüncü kuşak Ali'nin çocukları, Zekeriyâ, Hâlid, Celâl, Sa'îd ile bunlarla çeşitli vesilelerle irtibat kuran kişilerden oluşmaktadır. Ancak es-Sahhâr, bu kadroya eserde eşit ölçülerde yer vermez. Meselâ, Zeynep hemen hemen hiç yok gibidir. Kardeşlerinden ziyade Sâfiye'ye daha çok yer veren es-Sahhâr, ona biçtiği karakter yapısıyla Azîze'nin eşi İsmâ'île biçtiği karakter arasında bir nevi denge kurmak istemiştir. Sâfiye, erdemli, fedakar, iyilik timsali bir şahsiyet iken İsmâ'îl, uyuşturucu ve içki müptelasıdır.²²

es-Sahhâr'ın romanında yer verdiği kimi karakterler sanki yeri geldiğinde değerlendirilmek üzere kullanılan öğeler gibidir. Mesela hakkında fazla bilgi sahibi olmadığımız, sadece Yunus ailesinin oturduğu evin önünde ortaya çıkan Halîme, bazen Fatîma'nın Yunus'a karşı kıskanmasında, bazan da Necro'nun öldürdüğü bir askerinin cebinden çıkardığı ve onca kız ismi dururken George diye adlandırdığı maşukasını temsilde kullanılır.

²⁰ Aynı eser, s. 9, 90.

²¹ Aynı eser, s. 99.

²² Aynı eser, s.2 ve sonrası.

Seni sevdiysem George, bu sana boyun eğeceğim anlamına gelmez. Sana kalbimi açtım; sense bana ümit verdikten sonra benden yüz çevirdin. Ben erkekçe yaşadım George. Bundan sonra da erkekçe yaşamak isterim. Ben bir kadına boyun eğemem. Bütün bunlara rağmen kalbim bana ihanet edip de senin aşkınla çarpmış olsaydı, onu söker atardım. Beni aşağıladığın gibi ben de seni aşağılayacağım George. Uzun geceleri senin gelmeni bekleyerek geçirdim. Fakat, gözüm yollarda kaç gece geçti.... Acı gerçekle yüzleştiğim anlar, kalbime saplanan oklar gibiydi. Gerçekten de beni bilerek aşağıladın. Ama George, sana asla boyun eğmeyeceğim. Bana yapmak istediğinin aynını ben sana yapacağım; o hain, mavi gözlerinden yaşlar akıtacağım. Seninle aramdaki her şeyi bitireceğim. Dilim senin adını anmayacak; yalvarma bana, seni dinlemeyeceğim. Kalbimin kapısı artık sana kapandı. Senin gibi bir hastalıktan kurtuldum. Artık seni sevmeyeceğim²³

Yazarın biyografisi incelendiğinde, romanda onun yaşamından pek çok kesitle kolaylıkla karşılaşılabılır²⁴. Örneğin yazarın, babasının arkadaşlarıyla yaptığı gece sohbetlerinde zevkle dinlediği siyer kitapları ve kahramanlık hikayelerini Ali'ye okutur.

Ali, tarih kitaplarını okumakla meşguldü. Siyer kitaplarını ve Müslüman kahramanların hayat hikayelerini okumayı sever, onları okuyunca heyecanlanır, onlar gibi olmaya çalışır, haksızlığa karşı çıkar, haklıya arka çıkar ve her ne kadar bir çok sıkıntıyla karşılaşsa da haklıyı savunurdu²⁵.

Eserde, romana akıcılık ve gizem katacak sürpriz gelişmelere de çok az rastlanır. Seyyid, sokakta giderken kendince güzel bir kız görür ve ona laf atmayı düşünür. Ancak beklemediği bir sürprizle karşılaşır.

Etine dolgun esmer bir kız gördü. Yüzüne siyah bir örtü örtmüştü. Ona laf atmayı düşündü. Çünkü iri gözleriyle kendisine baktığını görmüştü.

Ona yaklaştı, nazik bir şekilde ona laf atmaya başladı.

-“Bu tarafa bir bakmayacak mısın ceylanım.”

Kız biraz daha hızlı yürümeye başladı. O da arkasından gidiyor ve:

-“Ne kadar da hızlı gidiyorsun böyle Allah aşkına.” Diyordu.

²³ Aynı eser, s.127.

²⁴ Diğer örnekler için bkz. Aynı eser, Tercüme işiyle uğraşması konusunda, s.32; demiryollarında çalışması, s.181.

²⁵ Aynı eser, s. 21.

Kız biraz yavaşladı. Seyid'in kalbi çarptı, tam yanında olabilmek için biraz daha yürüdü. Kızın sözlerinden etkilendiğini düşünmüştü.

Kız yüzündeki örtüyü kaldırdı. Said'in kalbi korkudan çarpmaya başladı. Sonra ayakta duracak halinin kalmadığını hissetti. Kız onu tehdit ederek:

-“Bak Seyid seni annene söyleyeceğim.”

Kız teyzesinin kızı idi²⁶.

Eserin, yazarın kendisinin de itiraf ettiği gibi, kurgu bakımından kendine özgü bir yapısı vardır. Romanda tek bir olay olmadığı gibi, bir veya birkaç kişiden oluşan şahıs kadrosuyla birbirine bağlantılı olaylar üzerinde de durulmuyor. Adeta hayattan değişik kesitler verilmiştir. Yine de es-Sahhâr, beş yıl önce kaleme aldığı *Fî Kâfileti'z-Zemân* adlı eserde olaylar arasında bir bağlantının bulunmadığı eleştirisiyle karşılaştığını, ancak eş-Şâri'u'l-Cedîdi yazdıktan sonra bu eleştirilere muhatap olmadığını söylemektedir. Ayrıca Tolstoy'un *Savaş ve Barış*, Dickens'in *The Pickwick Paper* ve Galsworthy'nin *The Forsyte Saga* (Forsyte Ailesinin Destanı)²⁷ adlı eserlerinin, bu türde olduğunu ileri sürmektedir²⁸.

Yazarın “eserlerinde, edebî konuları dinî çerçevede ele aldığı” iddiası²⁹, diğer eserleri için kısmen doğru ise de eş-Şâri'u'l-Cedîd için abartı olduğunu düşünüyorum. Ancak kahramanların gerek iç dünyası gerekse hayat felsefeleri detaylı bir şekilde incelenmemiştir. Ne var ki daha öncesinde yayımlanan ‘Akkâd’ın Sâre’si gibi roman unsurlarını pek taşımayan eserlere nazaran, takdire şayan bulunabilir.

Sade ve anlaşılır bir dille kaleme alınan roman, çok az sayıda olsa da kimi fikrî mülahalazalardan yoksun değildir. Meselâ, Yunus, kız çocuklarının ailedeki konumlarını tespit ederken acımasızdır:

Mademki onlar (kızlar) bizimle yaşayacaklardı neden onları evlendirdik. Bu, kız çocuğu dünyaya getirmenin kötü taraflarından birisi. Babanın onların namuslarını koruması için onlara birer öküz bulması gerekir. Sonra da hem onların hem de öküzlerin ve dünyaya getirdikleri nesillerin masraflarını üstlenmesi gerekir³⁰.

²⁶ ‘Abdu'l-Hamîd Cûde es-Sahhâr, *eş-Şâri'u'l-Cedîd*, s. 181.

²⁷ Değerlerin çatıştığı büyük değişikliklerin olduğu bir toplumda Forsyte ailesinin küçük dünyasını konu edinir.

²⁸ Abdu'l-Hamîd Cûde es-Sahhâr, *el-Kıssa min Hilâl Tecâribî ez-Zâtiyye*, s.31.

²⁹ Tâhâ Vâdî, *Sûretu'l-Mereti fî'r-Rivâyeti'l-Mu'âsıra*, Dâru'l-Ma'ârif (İkinci Baskı), Kahire 1980, s.141.

³⁰ ‘Abdu'l-Hamîd Cûde es-Sahhâr, *eş-Şâri'u'l-Cedîd*, s.5.

Romanda, aldığı iyi terbiyeyi çocuklarına veren Safiye, onların her birinin iyi bir üniversite öğrenimi yapmalarına da vesile olarak aileye olumlu anlamda çok katkısı olmuştur. Bu durum adetâ, Tâhâ Vâdî'nin, es-Sahhâr için söylediği "Roman yapımında gerici bir bakış açısını temsil etmekte, geleneksel bir konumda olarak toplumda kadının statüsünü belirleyecek bütün yeni gelişmeleri reddeder" iddiasına³¹ bir cevap niteliği taşır. Her insan gibi o da, çeşitli ikilemler yaşamış, ama bunlardan yara almadan sınırlanabilme becerisini gösterebilmiştir. Maddî sıkıntılarla boğuşan Safiye, Said'e gebe iken, doğacak çocuğun dünyaya gelip sıkıntı çekmemesi için, diğer çocuklarının karnına çıkmasını ve bu şekilde çocuğunu düşürmeyi tasarlar. Ne kadar uğraşırsa bunu başaramaz. Ve neticede kaza ve kadere karşı konulmayacağını düşünür. Kanaatimce yazar, sırf bir düşüncenin ifşası için bu olayı ön görmüştür:

Oturup karnındaki kurtulacağı anı beklemeye başladı. Ancak cenin zamanından önce inmeyi kabul etmemiştir. Hayat tiyatrosunda sonsuz bir oyun oynaması için ona da bir rol verilmişti. Kader onun içinde türlü türlü umutlar ve acılar hazırlamıştı. Yaratıcı'nın yarattığı bir şahsiyeti ortadan kaldırmaya hiç kimsenin gücü yetmezdi³²

es-Sahhâr'ın *eş-Şâr'u'l-Cedîd* adlı romanı, yirminci yüzyıl Mısır'ında yaşanan kuşak çatışmasını, değişen aile yapısını işleyen önemli eserlerden birisidir. Tâhâ Huseyn ve el-Menfalûtî gibi kendisinden önceki yazarlardan etkilenen es-Sahhâr, diğer romanlarına nazaran bu romanında daha başarılı bir çizgi izlemiştir.

³¹ Tâhâ Vâdî, *Sûretü'l-Mereti fi'r-Rivâyeti'l-Mu'âsıra*, s.147.

³² 'Abdu'l-Hamîd Cûde es-Sahhâr, *eş-Şâriu'l-Cedîd*, s.77.